Procesy suburbanizacyjne a partycypacja wyborcza. Przykład miast na prawach powiatu Pomorza Zachodniego

KATARZYNA MOLSKA

MGR

Uniwersytet Szczeciński, Instytut Politologii i Europeistyki
e-mail: k.molska(at)op.pl

Słowa kluczowe partycypacja wyborcza, suburbanizacja, wspólnota, wybory parlamentarne, wybory samorządowe

Abstrakt Celem niniejszego opracowania jest próba wykazania istnienia korelacji między procesem suburbanizacji a partycypacją wyborczą na Pomorzu Zachodnim. Na potrzeby niniejszego artykułu analiza została zawężona do miast na prawach powiatu, takich jak: Koszalin, Szczecin i Świnoujście oraz ich gmin ościennych. Przedstawienie analizy zmian w partycypacji wyborczej w wyborach samorządowych w latach 2002–2014 i zestawienie ich z wynikami wyborów do Sejmu i Senatu RP w latach 2001–2015 pozwoliło na próbę znalezienia odpowiedzi na pytanie: czy nowi mieszkańcy gmin ościennych dla miast na prawach powiatu definiują się jako community?

Suburbanization processes and electoral participation. An example of cities with the rights of the poviats of West Pomerania

Keywords electoral participation, suburbanization, community, parliamentary elections, local government elections

Abstract The purpose of the paper is to demonstrate the existence of correlations between the process of suburbanization and electoral participation in Western Pomerania. For the purposes of this article, the analysis was narrowed to cities with county rights such as: Koszalin, Szczecin and Swinoujscie and their neighboring municipalities. Presenting an analysis of changes in electoral participation in municipal elections in the years 2002–2014 and compiling them with the results of the parliamentary and parliamentary elections in the years 2001–2015 will give an attempt to find an answer on question: are new residents of municipalities for cities with powiat status defined as “community”?

Wprowadzenie

Badaniami zostały objęte lata 2001–2015, w których czterokrotnie miały miejsce wybory samorządowe oraz pięciokrotnie wybory do parlamentu RP. Taka cezura czasowa wynika z wprowadzenia nowego podziału administracyjnego Polski, który zaczął funkcjonować z dniem 1 stycznia 1999 roku (Ustawa, 1998). Stąd najbliższe tej dacie wybory do Sejmu i Senatu mające miejsce w 2001 roku oraz wybory samorządowe, które to, po raz pierwszy, po wprowadzeniu nowego trójstopniowego podziału terytorialnego kraju, odbyły się w 2002 roku. Zestawienie ze sobą tych dwóch rodzajów elekcji nie jest przypadkowe. Ma na celu wykazanie stopnia zainteresowania mieszkańców Koszalina, Szczecina i Świnoujścia oraz ich gmin ościennych wyborami, które w obu przypadkach miały wpływ na kształt sceny politycznej – w wydźwięku ogólnopolskim to wybory do parlamentu RP, natomiast w lokalnym – wybory samorządowe.

Zgodnie z teorią modernizacji, czynnikami odpowiadającymi za wyższy poziom partycypacji wyborczej są industrializacja i suburbanizacja. Przyczyniają się one do intensyfikacji kontaktów społecznych, a także do zmian w strukturach osiedleńczych. Taka forma modernizacji prowadzi do rozwoju klasy średniej, która to jest bardziej predysponowana do aktywnego uczestnictwa w polityce (Cześnik, 2007, s. 23). Teoria komunitariańska zakłada, że jednostka nie jest abstrakcyjnym indywiduum, lecz częścią otaczającej ją wspólnoty (*Encyklopedia PWN*).

Analiza oparta została między innymi na połączeniu trzech metod niereaktywnych: analizy treści, analizy danych statystycznych i analizy historyczno-porównawczej (Babbie, 2006, s. 342). Metody te są niezbędne w porównywaniu danych ze spisów ludności i zmian demograficznych w badanym czasie. Ułatwiły one znalezienie i zestawienie ze sobą danych świadczących o tym, jak i czy w ogóle dokonały się zmiany migracyjne na terenach miast: Koszalina, Szczecina i Świnoujścia oraz ich gmin ościennych. Analizie ilościowej zostały poddane wyniki dotyczące: wyborów, systemów głosowania i postaw politycznych. Metoda komparatystyczna pozwoliła zbadać, czy zaszła korelacja między partycypacją wyborczą a zjawiskiem suburbanizacji oraz porównać ze sobą różne rodzaje wyborów (Chodubski, 2004, s. 125–125).

Przyjmuje się hipotezę, że wraz ze wzrostem liczby mieszkańców gmin ościennych miast na prawach powiatu, wzrasta partycypacja wyborcza w tych gminach. Jednocześnie nasuwa się pytanie: czy nowi mieszkańcy gmin ościennych dla miast na prawach powiatu definiują się jako *community*?

Demokracja, według Roberta Dahla, zawiera dwa podstawowe wymiary – rywalizację i partycypację. Głosowanie w wyborach stanowi najpowszechniejszą i najbardziej podstawową formę aktywności politycznej (Blais, 2010, s. 237). Partycypacja wyborcza (fr. *participation électorale*) dostarcza informacji o przeciętnej intensywności uczestnictwa obywateli w wyborach i wyraża się procentowym stosunkiem liczby wyborców, którzy oddali głosy zarówno ważne, jak i nieważne, do liczby wyborców uprawnionych do głosowania (*Encyklopedia Politologii*, 2000, s. 114). Partycypacja wyborcza traktowana jest jako warunek realizacji demokracji uczestniczącej (zob. Dahl, 1995). Z kolei partycypacja polityczna ma określone cele działania, są to: cele społeczne i cele partykularne. Gdy jednostka decyduje się na podjęcie działań mających na celu wywarcie wpływu na politykę, a skutki tego będą odczuwalne jedynie dla niej

samej, rodziny czy grupy najbliższych sąsiadów lub przyjaciół, mówi się o celach partykularnych. Natomiast, kiedy działania te przeniosą się na większą grupę, np. zawodową czy społeczność lokalną, społeczność regionalną lub całe społeczeństwo, dotyczy to celów społecznych (Midler, 2008, s. 65–68).

Aktywność wyborcza wiąże się z przywilejem zrównania wszelkich rozwarstwień klas i warstw społecznych. Wszelkie badania potwierdzają jedynie, że uczestnictwo wyborcze powoli staje się przywilejem wyższych warstw społecznych, co prowadzi do nierównej reprezentacji. Niska partycypacja wyborcza niższych warstw, struktur społecznych skutkuje brakiem możliwości spełnienia ich oczekiwań. Taka sytuacja prowadzi do nierównego politycznego wpływu (Cześnik, 2009, s. 3–5). Giovanni’o Sartori w *Teorii demokracji* jasno wskazuje, że „wybory nie wcielają linii politycznych, przesądzają raczej kto będzie je wcielał. Wybory nie rozstrzygają kwestii spornych; rozstrzygają raczej o tym, kto będzie je rozstrzygał” (1994, s. 142). Obywatele zapominają, że uczestnictwo w wyborach to często jedyna możliwość bezpośredniego udziału w demokracji. Nie można jednoznacznie stwierdzić, że wraz ze wzrostem wykształcenia wzrasta świadomość społeczna obywateli.

W trakcie prowadzonych badań nad partycypacją wyborczą mieszkańców województwa zachodniopomorskiego, zauważyć można pewną prawidłowość. Chodzi o zmiany w liczbie ludności w gminach ościennych miast na prawach powiatu. Nasunęło to pytania dotyczące korelacji między partycypacją wyborczą a zjawiskiem suburbanizacji, rozumianym jako decentralizacja obszarów zurbanizowanych¹.

Można założyć, że zorientowanie w polityce jest pewnego rodzaju kosztem, którego wyborcy nie chcą ponosić, co pokazuje, że „można wszakże być bardzo wykształconym i pozostać swoim politycznym analfabetą” (Sartori, 1994, s. 139). W rezultacie prowadzi to do przyjmowania mechanizmów obronnych, które jawią się przyjmowaniem za własne narzuconych z zewnątrz postaw. Biorąc pod uwagę, na przykład, gwałtowny przyrost liczby mieszkańców należących do ludzi o najwyższych dochodach w województwie, którzy to w procesie migracji zmieniają gminę wiejsko-miejską lub wiejską w gminę o charakterze aglomeracyjnym prowadząc do dwóch procesów: zamykania zewnętrznego, polegającego na odseparowaniu się od świata zewnętrznego rdzennych mieszkańców i poczuciu utraty możliwości kształtowania swojego losu przez społeczność lokalną, co ma swoje odbicie między innymi w partycypacji wyborczej² oraz procesu zamykania wewnętrznego, związanego ze zdominowaniem społeczności lokalnej przez fale migracyjne nowych mieszkańców, którzy nie przejawiają zainteresowania rozwojem całej wspólnoty (Czysz-

1 Joanna Małek definiuje suburbanizację jako „decentralizację obszarów zurbanizowanych, które łączą się z migracją ludności na peryferiach miast przy jednoczesnym zachowaniu bezpiecznej odległości i możliwości szybkiego przemieszczenia się z miejsca zamieszkania do pracy” (Małek, 2011, s. 433).

2 Rozwój nowoczesnego społeczeństwa przemysłowego wraz z towarzyszącymi mu procesami industrializacji, urbanizacji i wzrostem ruchliwości przestrzennej powoduje słabnięcie i zanikanie więzi łączących społeczności lokalne. Społeczności lokalne tracą swój charakter i przekształcają się w zbiorowości terytorialne. Jednostki, z których składa się zbiorowość terytorialna, bytują obok siebie oraz zaspokajają swoje potrzeby w obrębie tego samego obszaru geograficznego, ale nie muszą czuć się, i najczęściej nie czują, związane ani z nim, ani ze sobą nawzajem. Znacznie silniejsze są ich związki z ludźmi spoza układu lokalnego. Poza tym układem znajdują się też ich grupy odniesienia, nie bez znaczenia jest to, gdzie są one zlokalizowane (Szacka, 2003, s. 230).

kiewicz, Durka, 2016, s. 5–15). U podstaw tego leży konflikt, mający swoje początki w okresie, który nazywany jest procesem modernizacji rolnictwa, co w początkowej jego fazie skutkowało depopulacją wielu obszarów wiejskich. Na przestrzeni lat zaobserwowano trend, który pozwolił wypełnić lukę po miejscach zwolnionych przez wypadającą z rolnictwa ludność osobami przybywającymi na wieś, a poszukującymi na jej obszarze nie pracy, a możliwości odpoczynku, relaksu i kontaktu z przyrodą. Chodziło o poszukiwanie na obszarach wiejskich innych wartości. Na pierwszy plan wysunęła się nowa funkcja – rezydencjalna. Dzieje się to w zderzeniu z potrzebami oraz interesami tych, którzy wciąż jeszcze wykorzystują obszary wiejskie w celach uprawy i produkcji. To doprowadziło do pojawienia się problemu sprzeczności funkcji produkcyjnej oraz innych, coraz bardziej wyraźnych, funkcji obszarów wiejskich w konsekwencji konfliktu wśród różnych kategorii mieszkańców wsi. W konflikcie tym, w wielu przypadkach rolnicy utracili dominującą pozycję (Gorlach, 2004, s. 112–124).

Tabela 1 systematyzuje powyższe zmiany i wynikające z nich konflikty, jak również pokazuje zmiany, jakie się dokonały.

Tabela 1. Schemat rozwoju od wsi do metropolii

Wyszczególnienie	Epoka		
	Przednowoczesna	Nowoczesna	Ponowoczesna
Dominujący sektor gospodarki	rolnictwo	przemysł	usługi
Dominujący typ struktury społecznej	społeczeństwo stanowe	społeczeństwo klasowe	społeczeństwo grup interesu
Dominujący typ osadnictwa	wieś	miasto	metropolia
Procesy przestrzenne	przeciwieństwo wieś/miasto	urbanizacja	metropolizacja
Sposób przemieszczania się	pieszy, konny	koleje, statek	samochód, samolot
Środki przekazu	druk	radio	telewizja, internet, multimedia

Źródło: Majer, Starosta (red.) (2004, s. 54).

Stosunki społeczne i zrzeczenia są rezultatem woli ludzi, która ich łączy i wiąże. Według Fredynanda Tönissa wola ta objawia się w dwóch postaciach: jako (1) „organiczna”; „naturalna” i (2) „arbitralna”. W odniesieniu do pierwszej, myśl jest związana z uczuciem i całością ludzkiego doświadczenia, a działanie będące jej wynikiem ma swoje źródło w wewnętrznej potrzebie. W drugim przypadku myśl oddziela się od uczucia i usamodzielnia, prowadzi to do osiągnięcia celów zewnętrznych. Obie leżą u podstaw stosunków społecznych, ale dotyczą stosunków innego rodzaju. Z woli organicznej rodzi się *Gemeinschaft* (wspólnota), z woli arbitralnej *Gesellschaft* (zrzeczenia, społeczeństwo) (Szacka, 2003, s. 225–226). Krystyna Skarżyńska w *Podstawach psychologii politycznej* zwraca uwagę na niezbędność wystąpienia konwersji: „Aby interes jakiejś społeczności (tak zwany interes wspólny) pobudził aktywność polityczną jednostki, musi stać się także jej subiektywnym interesem” (2002, s. 41). Niezbędna jest przynależność do jakiejś

zbiorowości, zajmującej najlepiej niewielki obszar lub najbliższe sąsiedztwo, aby do tego doszło (Skarżyńska, 2002, s. 42).

Społeczność lokalna jako *community*, może oznaczać, podobnie jak niemieckie *Gemeinschaft*, niemal każdą zbiorowość. George Hillary, czerpiąc z *Historii myśli socjologicznej* Jerzego Szackiego definiując *community*, wyróżnił trzy zasadnicze cechy: terytorium, interakcję społeczną oraz istnienie trwałych więzi między członkami (2004, s. 596–597).

Badania prowadzone systematycznie przez Centrum Badań Opinii Społecznej, związane w tym przypadku z wyborami do Sejmu i Senatu, pokazują stopień zainteresowania respondentów udziałem w wyborach.

Tabela 2. Deklarowane zainteresowanie wyborami do Sejmu i Senatu w latach 2001–2015

Jesienią tego roku odbędą się wybory do Sejmu i Senatu. Czy Pan(i) osobiście interesuje się tymi wyborami?	Wskazanie respondentów według terminów badań (w %)									
	IX 2001		IX 2005		X 2007		VIII 2011		VIII 2015	
Zdecydowanie tak	19	59	13	56	21	65	22	54	25	61
Raczej tak	40		43		44		32		36	
Raczej nie	26	40	27	44	21	34	24	45	22	39
Zdecydowanie nie	14		17		13		21		17	
Trudno powiedzieć	1		0		1		1		0	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z cbos.pl.

Mimo deklarowanego wysokiego zainteresowania wyborami, trend partycypacji wyborczej nie był korzystny. Wraz ze zbliżaniem się terminu głosowania ubywało osób zamierzających uczestniczyć w wyborach parlamentarnych. Pod koniec sierpnia 2015 roku swój pewny udział w wyborach zapowiadało 60% ankietowanych. Było to o 5 p.p. mniej niż na początku lipca i aż o 8 p.p. mniej niż w czerwcu 2015 roku (CBOS, 2015a, s. 1–2). Co ciekawe deklarowana partycypacja wyborcza w okresie między czerwcem a wrześniem 2011 roku oscylowała między 56,2% a 60,7%, co w konsekwencji dało zbliżony wynik do deklaracji w 2015 roku (CBOS, 2011, s. 2). Ostatecznie w 2015 roku z możliwości oddania głosu w wyborach skorzystało 48,92% uprawnionych do głosowania.

W celu ukazania zmian w partycypacji wyborczej poniżej zostało przedstawione porównanie wszystkich rodzajów wyborów, które miały miejsce w latach 2000–2015.

Każdorazowo miasta na prawach powiatu w wyborach prezydenckich, parlamentarnych i do Parlamentu Europejskiego osiągały partycypację wyborczą na wyższym poziomie niż ogólnopolska czy w województwie zachodniopomorskim. W wyborach samorządowych partycypacja mieszkańców Koszalina oraz Szczecina jest na niższym poziomie względem ogólnopolskiej i wojewódzkiej frekwencji. Miasto Świnoujście osiągnęło wynik zbliżony do partycypacji na Pomorzu Zachodnim, osiągając jednocześnie najwyższy wynik wśród miast na prawach powiatu.

Tabela 3. Zestawienie średniej partycypacji wyborczej mieszkańców dla województwa zachodniopomorskiego oraz miast na prawach powiatu w latach 2000–2015 (w %)

	Wybory			
	Prezydenckie*	Samorządowe	Parlamentarne	Europarlament**
Polska	53,58	46,94	48,12	23,08
Województwo zachodniopomorskie	50,25	43,52	44,91	20,47
Koszalin	57,26	39,37	53,17	26,75
Szczecin	56,49	36,96	52,84	27,50
Świnoujście	53,61	43,01	48,49	23,33

* Na potrzeby niniejszej pracy do analizy frekwencji wyborczej w wyborach prezydenckich z 2005 i 2015 roku, wyniki z I i II tury zostały sprowadzone do jednej wartości, średniej arytmetycznej, która pozwoliła na usystematyzowanie osiągniętej frekwencji. Wyciągnięcie średniego wyniku dla obu tur nie wpływa na zmianę analizowanych wyników.

** Wybory do Parlamentu cechują się mniejszą liczbą okręgów wyborczych (13), aniżeli liczba województw (16). W związku z tym na potrzeby wykonania zestawienia do porównania wszystkich elekcji, jakie miały miejsce od 2000 do 2015 roku, zostały policzone wartości frekwencji dla każdego z województw z osobna (na podstawie danych z pkw.gov.pl).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pkw.gov.pl.

W badaniu CBOS z listopada 2014 roku dotyczącego rangi wyborów samorządowych i zainteresowania decyzjami władz różnych szczebli, 64% respondentów deklaruje, że to właśnie wybory samorządowe mają najwyższą rangę. Jak zaprezentowano w tabeli 3, nie przekłada się to na wyniki partycypacji wyborczej (CBOS, 2014a, s. 2). W badaniu CBOS z września 2014 roku, dotyczącego wyborów samorządowych, liczba deklarujących zarówno zainteresowanie, jak i udział w wyborach jest na podobnym poziomie: odpowiednio 44% i 46% respondentów (CBOS, 2014a, s. 1–3). Respondenci zapytani o wpływ, jaki mają na politykę ogólnopolską w badaniach prowadzonych między 1992 (91%) a 2014 rokiem (65%), byli zdania, że nie jest on zbyt duży. Ankietowani zapytani o to, czy mają wpływ na politykę swojego miasta w 2014 roku deklarowali, odpowiadali twierdząco; było ich o 9 p.p. więcej od osób uważających, że nie mają żadnego wpływu (CBOS, 2014b, s. 1–2).

W odniesieniu do procesów suburbanizacyjnych i towarzyszącej im migracji międzywojewódzkiej i wewnątrzwojewódzkiej, zestawiono wyniki partycypacji wyborczej dla miast na prawach powiatu i ich gmin ościennych województwa zachodniopomorskiego oraz zaprezentowano zmianę w liczbie ludności, jaka zachodziła na przestrzeni od 2001 do 2015 roku.

Pierwszym z omawianych miast na prawach powiatu jest Koszalin oraz gminy: Mielno, Będzino, Biesiekierz, Świeszyno, Manowo i Sianów. Miasto Koszalin od roku 2001 do 2010 odnotowało wzrost mieszkańców o 621 osób. W latach 2010–2015 zauważyć można zmniejszenie się liczby ludności o 1332 osoby. Nie ma to wyraźnego przełożenia na wyraźny wzrost czy spadek partycypacji wyborczej. Utrzymuje się trend ogólnopolski w postaci braku konsekwencji w udziale wyborców, polegający na pewnego rodzaju falowości w zakresie uczęszczania do urn wyborczych.

Tabela 4. Wybory parlamentarne w latach 2001–2015 i wybory samorządowe w latach 2002–2014. Zestawienie liczby ludności i wyników partycypacji wyborczej dla mieszkańców Koszalina i gmin ościennych

		2001	2002	2005	2006	2007	2010	2011	2014	2015
Koszalin	l.l.*	108 582	108 480	107 886	107 693	107 376	109 302	109 233	108 605	107 970
	p.w.**	50,49	35,99 –	43,93	38,31 –	61,08	40,78 31,48	55,21	42,67 40,46	55,11
Gmina Mielno	l. l.	4986	5021	5073	5087	5010	5092	5103	5082	5006
	p.w.	45,77	60,45 51,93	39,98	58,27 62,58	58,51	63,81 –	52,75	60,41 –	52,50
Gmina Będzino	l. l.	9080	9181	9265	9287	9324	8472	8505	8591	8576
	p.w.	41,57	48,22 –	30,59	44,84 41,75	45,98	43,78 –	38,94	39,91 –	38,86
Gmina Biesiekierz	l. l.	4735	4825	5346	5477	5637	6003	6144	6473	6556
	p.w.	39,42	50,42 50,60	34,89	54,99 –	52,77	51,96 –	49,10	52,92 –	48,69
Gmina Świeszyno	l. l.	5225	5332	5616	5617	5743	6386	6518	6741	6811
	p.w.	39,49	50,55 –	35,03	50,32 41,34	48,98	53,11 36,75	45,92	52,84 58,22	46,80
Gmina Manowo	l. l.	6399	6281	6315	6284	6325	6737	6809	6881	6836
	p.w.	41,58	50,09 44,96	32,71	47,21 –	50,85	50,83 –	47,44	49,19 –	46,25
Gmina Sianów	l. l.	13 081	13107	13 247	13272	13 277	13681	13 649	13734	13 757
	p.w.	39,48	53,18 39,99	33,32	49,66 41,64	43,54	52,94 –	38,98	55,36 –	40,76

* l.l. – liczba ludności

** p.w. – partycypacja wyborcza wyrażona w %

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z pkw.gov.pl oraz stat.gov.pl.

Gminami, które odnotowały największy wzrost w liczbie nowych mieszkańców są: Biesiekierz z liczbą 1821 osób i gmina Świeszyno z liczbą 1586. Analizując powyższe dane, zauważa się, że wraz ze wzrostem liczby mieszkańców zmienia się partycypacja wyborcza. W odróżnieniu od Koszalina wybory samorządowe cieszą się wyższym zainteresowaniem. W gminach Biesiekierz i Manowo można zauważyć pewną prawidłowość – jedynie w roku 2001 odbyły się drugie tury wyborów na wójtów. W pozostałych elekcjach wybory na stanowisko wójta rozstrzygały się już w pierwszej turze. W gminie Manowo nie odnotowuje się aż tylu nowych mieszkańców, jednak nie jest to omijany kierunek nowego osiedlania się – przybyło 437 nowych mieszkańców. Gmina Mielno jest wyjątkiem, ponieważ mimo niewielkiego napływu nowych mieszkańców może pochwalić się jedną z najwyższych partycypacji wyborczych w Polsce. Autorka określa to „fenomenem gmin nadmorskich”, które z wyborów na wybory utrzymują partycypację na bardzo wysokim poziomie. Być może jest to podyktowane możliwością głosowania, dzięki zaświadczeniom uprawniającym do oddania głosu w dowolnym miejscu Polski.

Drugim miastem na prawach powiatu jest Szczecin wraz z gminami ościennymi: Police, Dobra (Szczecińska), Kołbaskowo, Gryfino, Stare Czarnowo, Kobyłanka i Goleniów.

Tabela 5. Wybory parlamentarne w latach 2001–2015 i wybory samorządowe w latach 2002–2014. Zestawienie liczby ludności i wyników partycypacji wyborczej dla mieszkańców Szczecina i gmin ościennych

		2001	2002	2005	2006	2007	2010	2011	2014	2015
Szczecin	l.l.*	415 748	415 117	411 119	409 068	407 811	410 245	409 596	407 180	405 657
	p.w.**	47,58	32,15 31,81	45,00	42,85 35,85	61,43	37,47 25,82	55,37	35,38 25,77	54,85
Gmina Police	l.l.	41 241	41 232	41 416	41 486	41 566	42 091	42 093	41 745	41 618
	p.w.	42,44	36,38 30,75	36,15	43,00 –	54,56	44,23 –	48,66	41,13 –	49,85
Gmina Dobra (Szczecińska)	l.l.	9 060	9 522	11 892	12 756	13 822	16 584	17 511	20 144	20 866
	p.w.	40,84	59,91 –	43,13	49,34 –	64,52	42,97 –	63,02	41,59 –	61,79
Gmina Kołbaskowo	l.l.	7 474	7 739	8 595	8 980	9 499	10 758	11 020	11 829	12 108
	p.w.	34,36	38,97 –	34,37	49,64 35,21	55,70	52,00 34,64	49,13	45,14 –	52,36
Gmina Gryfino	l.l.	31 303	31 286	31 296	31 367	31 516	32 188	32 144	32 178	32 117
	p.w.	44,10	46,55 32,26	39,75	48,26 43,81	53,54	52,96 43,06	47,81	48,90 43,74	47,72
Gmina Stare Czarnowo	l.l.	3 848	3 885	3 885	3 890	3 832	3 853	3 867	3 861	3 844
	p.w.	37,78	68,69 52,49	32,59	61,73 55,62	47,36	66,30 61,05	39,84	64,42 64,26	40,86
Gmina Kobylanka	l.l.	3 177	3 289	3 626	3 692	3 826	4 442	4 614	5 057	5 190
	p.w.	35,32	61,34 55,12	36,12	58,68 48,81	55,02	57,45 –	51,15	57,24 49,25	54,92
Gmina Goleniów	l.l.	31 924	32 176	33 029	33 229	33 577	34 916	35 164	35 709	35 716
	p.w.	42,01	37,12 29,65	35,77	41,38 –	52,95	40,58 27,58	47,13	39,43 33,45	46,65

* l.l. – liczba ludności

** p.w. – partycypacja wyborcza wyrażona w %

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z pkw.gov.pl oraz stat.gov.pl.

Miasto Szczecin wpisuje się w trend dotyczący wyludniania miast. Zauważa się proces restrykturyzacji przestrzennej, który wynika ze zmiany relacji pomiędzy miastami, rolnictwem i transportem. Miasto centralne (Szczecin) wskutek zmniejszonego przyrostu naturalnego, spadku atrakcyjności dla migrantów (Domański, 2002, s. 151–152) i odejścia od czynnika *homo oeconomicus* (Domański, 2006, s. 113–121) wyludnia się w tym przypadku znacznie, mówimy tu o liczbie około 11 tys. osób. Zauważalny jest trend zmniejszania się liczby ludności wiejskiej w stosunku do liczby ludności miejskiej na terenie gmin ościennych dla miasta Szczecin.

Najlepiej korelacje między zmianą liczby ludności a partycypacją wyborczą widać w gminie Dobra (Szczecińska). W okresie od 2001 do 2015 roku liczba ta osiągnęła blisko 12 tys. osób. Do rogatki miasta Szczecina przylega niemal cały powiat policki, warto więc wspomnieć również o mieście Police. Samo miasto w badanym okresie straciło na liczebności około 1,3 tys. osób. W tym samym czasie obszar należący do gminy Police, z wyłączeniem miasta, zyskał blisko 1,7 tys. nowych mieszkańców. Po przeciwnej stronie, w gminie Goleniów, widać odmienną sytuację. Miasto Goleniów utrzymuje swoją liczebność na jednakowym poziomie, nie wyludnia się,

a nawet przybyło 300 nowych mieszkańców. Zaś sama gmina stała się nowym domem dla ponad 3,5 tys. osób. Prawdopodobnie jest to powodowane zlokalizowaniem w tejże gminie Goleniowskiego Parku Przemysłowego.

Kolejnym miastem na prawach powiatu poddanym analizie jest Świnoujście z przyległymi gminami ościennymi, takimi jak: Nowe Warpno, Stepnica i Międzyzdroje.

Tabela 6. Wybory parlamentarne w latach 2001–2015 i wybory samorządowe w latach 2002–2014. Zestawienie liczby ludności i wyników partycypacji wyborczej dla mieszkańców Świnoujścia i gmin ościennych

		2001	2002	2005	2006	2007	2010	2011	2014	2015
Świnoujście	l.l.*	41 861	41 542	40 933	40 819	40 871	41 475	41 516	41 276	41 152
	p.w.**	45,18	40,46 39,63	39,30	45,76 –	56,49	45,54 –	50,90	40,18 –	50,59
Gmina Nowe Warpno	l.l.	1 598	1 605	1 559	1 563	1 549	1 702	1 702	1 668	1 655
	p.w.	38,04	71,69 72,01	30,54	60,83 –	49,55	60,32 –	48,20	48,61 –	49,20
Gmina Stepnica	l.l.	4 677	4 651	4 657	4 752	4 762	4 945	4 902	4 851	4 801
	p.w.	31,84	56,18 56,87	29,33	47,70 –	38,11	49,39 –	35,06	41,63 –	34,00
Gmina Międzyzdroje	l.l.	6 591	6 565	6 495	6 464	6 514	6 731	6 699	6 583	6 543
	p.w.	42,92	50,96 39,71	37,78	46,45 –	52,84	46,41 –	46,91	45,05 –	45,35

* l.l. – liczba ludności

** p.w. – partycypacja wyborcza wyrażona w %

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z pkw.gov.pl oraz stat.gov.pl.

W badanym okresie w mieście Świnoujście ubyło 709 osób. Liczebność gmin ościennych Świnoujścia okazuje się utrzymywać na zbliżonym poziomie przez cały okres badania. Widoczny jest, podobnie jak w gminach: Manowo, Biesiekierz, Police i Dobra (Szczecińska), brak drugiej tury w wyborach na wójta.

Przyjęta hipoteza: wraz ze wzrostem liczby mieszkańców gmin ościennych miast na prawach powiatu, wzrasta partycypacja wyborcza w tych gminach, sprawdza się w całości jedynie w gminach ościennych miast na prawach powiatu, gdzie zwyżka liczebności mieszkańców jest wyraźnie widoczna i stała. Zatem można mówić o korelacji między zjawiskiem suburbanizacji a partycypacją wyborczą. Z powyższej analizy wynika, że nowi mieszkańcy gmin ościennych chętniej głosują w wyborach ogólnopolskich niż w samorządowych. Powodowane to jest tym, że ich dotychczasowe grupy odniesienia pozostały na obszarze typowo miejskim. Obecność nowych mieszkańców znacząco przekłada się na wysokość partycypacji wyborczej (Czyszkievicz, Durka, 2016, s. 1–18).

Obszar charakteryzowany w kategoriach społecznych w ekologii jawi się jako całość społeczno-przestrzenna. Podstawową jednostką struktury jest obszar naturalny. Homogeniczne terytorium, jakie daje się wyodrębnić w strefie peryferyjnej miasta, uformowane w sposób naturalny, bez świadomego, celowego działania z zewnątrz. Ma własne tradycje, standardy, obyczaje, co powoduje,

że dochodzi do wspomnianego konfliktu między nowymi mieszkańcami stref podmiejskich miast na prawach powiatu a rdzennymi mieszkańcami. To powoduje, że można poddać w wątpliwość definiowanie się nowych mieszkańców jako community. Z drugiej strony im mniejsza i bardziej zintegrowana grupa, tym większe szanse na identyfikację z nią, dostrzeżenie wspólnego dobra oraz dążenie do niego. Prowadzi to do większego zaangażowania w spory polityczne, a w konsekwencji do aktywności politycznej, jawiącej się właśnie partycypacją wyborczą (Cześniak, 2007, s. 24).

Bibliografia

- Babbie, E. (2006). *Badania społeczne w praktyce*, Warszawa: PWN.
- Blais, A. (2010). Frekwencja wyborcza. W: R.J. Dalton, H.-D. Klingemann (red.), *Zachowania polityczne*. T. 2. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- CBOS (2011). *Frekwencja wyborcza: deklaracje a rzeczywistość*. Warszawa, wrzesień 2011.
- CBOS (2014a). *Wybory samorządowe. Warszawa, wrzesień 2014* CBOS (2014a). *Ranga wyborów samorządowych i zainteresowanie decyzjami władz różnych szczebli*. Warszawa, listopad 2014.
- CBOS (2014b). *Przed wyborami samorządowymi*. Warszawa, listopad 2014.
- CBOS (2014c). *Wiś Polska – stereotypy*. Warszawa, styczeń 2014.
- CBOS (2015a). *Decyzje wyborcze Polaków*. Warszawa, wrzesień 2015.
- CBOS (2015b). *Polacy o życiu na wsi*. Warszawa, luty 2015.
- CBOS (2015c). *Stosunek do demokracji*. Warszawa, grudzień 2015.
- Chodubski, A. (2004). *Wstęp do badań politologicznych*, Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- Cześniak, M. (2007). *Partycypacja wyborcza w Polsce*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Cześniak, M. (2009). *Partycypacja wyborcza Polaków*. Warszawa: Instytut Spraw Publicznych.
- Czyszkiewicz, R., Durka, W. (2016). Bariery endogenicznego rozwoju wspólnot gminnych. *Opuscula Sociologia*, 3, 5–19.
- Dahl, R. (1995). *Demokracja i jej krytycy*. Kraków: Znak.
- Domański, R. (2002). *Gospodarka przestrzenna*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Domański, R. (2006). *Geografia ekonomiczna. Ujęcie dynamiczne*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Durka, W. (2014). Struktury – kapitał społeczny – interesariusze. Badania nad zbiorowościami terytorialnymi na Pomorzu Zachodnim. *Przegląd Zachodniopomorski*, 4, 193–211.
- Gorlach, K. (2004). *Socjologia obszarów wiejskich, problemy i perspektywy*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Jałowicki, B. (2004). Metropolizacja. W: A. Majer, P. Starosta (red.), *Wokół socjologii przestrzeni*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Komunitaryzm. W: Encyklopedia PWN. Pobrane z: <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/komunitaryzm;3924720.html> (28.12.2016).
- Kuciński, K. (1994). *Geografia ekonomiczna*. Warszawa: Szkoła Główna Handlowa.
- Małek, J. (2011). Historyczne i współczesne uwarunkowania procesów suburbanizacji. *Przestrzeń i Forma*, 16, 431–442.
- Midler, D. (2008). *Partycypacja polityczna w Internecie*. Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa.
- Sartori, G. (1994). *Teoria demokracji*. Warszawa: PWN.
- Skarżyńska, K. (red.) (2002). *Podstawy psychologii politycznej*. Poznań: Zysk i S-ka.
- Skrzydło, W., Chmaj, M. (red.) (2000). *Encyklopedia Politologii. Ustroje państwowe*. T. 2. Kraków: Kantor Wydawniczy Zakamycze.
- Sobol, E. (red.) (1997). *Mały słownik języka polskiego*. Warszawa: PWN.
- Szacka, B. (2003). *Wprowadzenie do socjologii*. Warszawa: Oficyna Naukowa.
- Szacki, J. (2004). *Historia myśli socjologicznej*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Szczepański, J. (1969). *Socjologia. Rozwój problematyki i metod*. Warszawa: PWN.
- Szymańska, D. (2007). *Urbanizacja na świecie*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Ustawa z 24.07.1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa. Dz.U. 1998, poz. 603 z późn. zm.